

Koninklijke Landmacht

EOCKL
EOD

Aan : Gemeente Nuenen
Ter attentie van : Mevr. M. Meulders
Locatie : gemeentegebied Nuenen
Werkorder EOD : 20060872
Datum : 5 september 2006
Behandeld door : kapitein A.H. Meijers (Sr. OCE deskundige)

sm Scheickkazerne
Gutenbergweg 10
4104 BA Culemborg

Telefoon 0345-543300
Telefax 0345-543333
MTDN *06-677 300

**Rapport van
Vooronderzoek**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding voor het historisch vooronderzoek.

De gemeente Nuenen gaat de komende jaren vele locatieontwikkelingen initiëren. Het betreft een groot aantal bouwplannen binnen de bebouwde kom, maar ook een aantal uitbreidingslocaties voor woningbouw en bedrijfsterrein.

Om inzicht te krijgen waar en wat voor explosieven zijn te verwachten, is aan het EOCL verzocht een vooronderzoek uit te voeren.

1.2 Doel van het historisch vooronderzoek

Het historisch vooronderzoek bestaat uit twee delen, te weten:

- De probleeminventarisatie

In de probleeminventarisatie wordt een antwoord gegeven op de vraag of er voor het onderzoeksgebied historische aanwijzingen zijn die een verhoogde kans op het aantreffen van conventionele explosieven aangeven.

- De probleemanalyse

Indien de probleeminventarisatie heeft aangetoond dat er historische aanwijzingen zijn voor het aantreffen van conventionele explosieven, wordt het onderzoek gecompleteerd door middel van de probleemanalyse. In de analyse wordt ingegaan op:

- De soort en hoeveelheid vermoedelijk aanwezige explosieven;
- De verschijningsvorm van de explosieven;
- De afbakening van het gebied;
- Risicoanalyse;

1.3 Werkwijze

Om het historisch vooronderzoek vorm te kunnen geven, is gebruik gemaakt van diverse bronnen. De bij het EOCL bekende relevante literatuur is bestudeerd. Beschikbare relevante luchtfoto's zijn opgevraagd en bestudeerd. Archiefonderzoek in Nederland is uitgevoerd en bij het EOCL zijn de aanwezige meldingsregisters bestudeerd. Tevens zijn diverse getuigen geïnterviewd en zijn amateur historici geraadpleegd.

2. De probleeminventarisatie

De te onderzoeken gebieden betreffen in eerste instantie de uitbreidingslocaties voor woningbouw (Nuenen-West) en bedrijfsterein (Eeneind II Zuid en Eeneind-West). Verder is op verzoek van de gemeente het gehele grondgebied van de gemeente Nuenen meegenomen in het onderzoek.¹

Tijdens de geallieerde luchtlandingoperatie "Market Garden" zijn voornamelijk aan de west- en zuidwest zijde van Nuenen grondgevechten uitgevoerd. Op 19 en 20 september 1944 is door een Duitse gepantserde eenheid (Panzerbrigade 107) vanaf het grondgebied van Nuenen een aanval uitgevoerd op de door de geallieerden in gebruik zijnde Baileybrug bij Son. Door de Duitse strijdkrachten is de kern van Nuenen en het bosperceel ten noordwesten van Nuenen gebruikt als uitvalsbasis. Door Britse tanks zijn, in samenwerking met Amerikaanse parachutisten, aanvallen op deze Duitse eenheid uitgevoerd, waarbij, naast gevechten langs het Wilhelminakanaal voornamelijk ten zuidwesten van Nuenen gevechten hebben plaatsgevonden. Ook heeft een grondgevecht plaatsgevonden tussen Duitse en Britse gepantserde eenheden in de nabijheid van Nederwetten.²

Door steller is op 23 juni jl. een gesprek gevoerd met dhr. J. Didden, wonende te Drunen. Dhr. Didden is amateur historicus en auteur van diverse boekwerken betreffende de bevrijding van de provincie Noord-Brabant. Op verzoek van steller heeft dhr. Didden zijn archief geraadpleegd en heeft een door hem vervaardigd oleaat ter beschikking gesteld, waarop alle gevechten van 20 september 1944 zijn aangetekend. Dit oleaat is door steller op een geallieerde militaire stafkaart uit 1944 aangebracht, waarna het geheel is gekopieerd.³

Door steller is navraag gedaan bij de afdeling speciale collecties UR Wageningen. Er zijn in hun archief geen luchtfoto's aanwezig die genomen zijn na aanvang van de geallieerde luchtlandingoperatie "Market Garden".

Door steller is op 30 mei jl. luchtfoto-onderzoek uitgevoerd bij de Topografische Dienst van het Kadaster te Emmen. Er zijn aldaar geen luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog aanwezig die genomen zijn na 11 september 1944. Op luchtfoto's die in 1948 door KLM Aerocato zijn genomen, is het gemeentegebied van Nuenen zichtbaar. Er zijn geen verstoringen meer waar te nemen die mogelijk door gevechtshandelingen zijn veroorzaakt.⁴

¹ Bron: Brief gemeente Nuenen d.d. 04 april 2006 met bijgevoegde kaart Overzicht locaties's Ruimtebalans.

² Bronnen: Brabant bevrijd, door J. Didden en M. Swarts. 1994.

Einddoel Maas, de strijd in Zuidelijk Nederland tussen september en december 1944, door J. Didden en M. Swarts, 1984.

Formation and combat history of Panzer-Brigade 107, door T. Worst. www.axishistory.com
Panzer Brigade 107, www.lexikon-der-wehrmacht.de

Twee dagen oorlog - Nuenen september 1944, door J. van Bakel. Gepubliceerd in tijdschrift "De Driehornick" van de Heemkundekring Nuenen.

Zie: War Diary 44 Bn Royal Tank Regiment, Sheet 21 t/m 23. National Archives WO 171/873.

³ Zie: Kopie militaire stafkaart 18 SE, schaal 1:25.000 met oleaat gevechten 20-09-1944.

⁴ Zie: Luchtfoto 166, 168, 194 en 196, blad 51, run 6. Herkomst reproductie Topografische Dienst Kadaster te Emmen.

Binnen de gemeente Nuenen zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog diverse vliegtuigen neergestort of hebben een noodlanding gemaakt.⁵

Door steller is per e-mail bij dhr. A. van Zandvoort, wonende te Nuenen, navraag gedaan om extra gegevens over deze vliegtuigen. Dhr. van Zandvoort is amateur historicus op het gebied van de luchtoorlog 1939-1945 en is voornamelijk geïnteresseerd in het gebied midden Brabant.

Op 29 juni 1943 is een Britse Lancaster bommenwerper, met romPCODE ED 307 van 44 Squadron om 02.54 uur neergestort in een dennenbos nabij de Refeling. Deze locatie is nu een nieuwbouwwijk.

In mei 1944 is mogelijk een Amerikaans P38 jachtvliegtuig neergestort op de Papenvoortse Heide. Verdere gegevens ontbreken.

Op 22 juni 1944 is een Britse Lancaster bommenwerper met romPCODE ME 675 van 49 Squadron neergestort nabij de Boordseweg in Nuenen. De bemanningsleden zijn geborgen en begraven te Woensel. Dhr. A. van Zandvoort is in contact met twee getuigen die mogelijk de exacte ligplaats kunnen aanduiden.

Op 14 juli 1943 is een Duitse Dornier 217M-1 bommenwerper met serienummer 56050 van 2./KG 2 om 13.03 uur neergestort achter de RK begraafplaats in Nuenen. Op deze locatie bevinden zich nu de sportvelden (de Luistruik). Het is steller niet bekend wat de staat van de bemanningsleden is.

Op 28 juli 1944 heeft een Amerikaans jachtvliegtuig, type P51B, met serienummer 43-6961 van de 359 Fighter Group / 370 Fighter Squadron om 11.40 uur een noodlanding gemaakt nabij de Heikrekel.

Op 31 januari 1945 is om 15.45 uur een Amerikaans jachtvliegtuig van het type P38J, met serienummer 42-67711, afkomstig van de 55 Fighter Group / 38 Fighter Squadron neergestort aan de Prinsen Weide te Nuenen. Het stoffelijk overschot van de piloot is geborgen. Mogelijk wordt met Prinse Weide de locatie Prinsenweier bedoeld.

Op dezelfde dag is een Amerikaans jachtvliegtuig van het type P38J, met serienummer 42-67768 van de 55 Fighter Group / 38 Fighter Squadron om 15.55 uur neergestort nabij de watermolen de Collse hoeve te Nuenen-Eeneind. Het wrak is door de Duitsers geruimd. Het gebied is na de oorlog ontgonnen waarbij veel grond is afgegraven.

Op 19 september 1944 heeft een Brits jachtvliegtuig van het type Spitfire IXB met serienummer JK 795 van 401 Squadron een noodlanding gemaakt te Gerwen.

Mogelijk heeft een Britse jachtbommenwerper van het type Hawker Typhoon te Nederwetten een noodlanding gemaakt. Verdere gegevens ontbreken.

Bij het EOCKL zijn tussen 1971 en heden 29 meldingen van spontaan aangetroffen explosieven binnengekomen. In drie gevallen betrof het munitie van na de Tweede Wereldoorlog. In één geval betrof het een onderdeel van een vliegtuig.⁶

Op verzoek van steller zijn door de gemeente Nuenen deze meldingen ingetekend op de huidige topografie van de gemeente. Van 6 adressen is de huidige locatie niet bekend.⁷

Door de gemeente Nuenen zijn in de plaatselijke krant diverse oproepen geplaatst om informatie over mogelijk achtergebleven munitie of oorlogstuig. Op deze oproepen is geen reactie gekomen.

⁵ Bron: En nooit was het stil. Kroniek van een luchtoorlog, door G. Zwanenburg, z.d. Verlieslijsten 1939-1945. Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945. Diverse data. Database EOCKL, bombardementen en neergestorte vliegtuigen.

⁶ Zie: Lijst aangetroffen explosieven in de gemeente Nuenen.

⁷ Zie: Kaart met ingetekende meldingen.

Conclusie uit de probleeminventarisatie

Binnen de gemeente Nuenen is op diverse plaatsen tijdens operatie Market Garden kortstondig gevochten. Het is mogelijk dat er in de bossen van het Nuenens Broek door de Duitse strijdkrachten wapentuig en munitie is achtergelaten, doch de kans hierop wordt als klein ingeschat.

Tevens bestaat de kans dat er in het gebied tussen de Soeterseweg, juist ten zuiden van Bokt / Nederwetten, en de rivier de Dommel explosieven zijn achtergebleven, maar concrete aanwijzingen zijn niet gevonden.

Het is mogelijk dat er bij grondwerkzaamheden binnen de gemeente spontaan een explosief wordt aangetroffen, doch er zijn geen aanwijzingen dat er op bepaalde locaties een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van niet-gesprongen explosieven afkomstig van de grondgevechten.

Van de vliegtuigen die zijn neergestort of een noodlanding hebben gemaakt is van de op 22 juni 1944 nabij de Boordseweg neergestorte Lancaster bommenwerper niet bekend of er nog wrakdelen, vliegtuigbommen c.q. boordmunitie in de ondergrond aanwezig zijn.

Van de op 14 juli 1943 neergestorte Dornier 217M-1 bommenwerper is niet bekend of er nog stoffelijke overschotten en/of wrakdelen, vliegtuigbommen c.q. boordmunitie aanwezig zijn onder de sportvelden (de Luistruik).

Van de op 31 januari 1945 aan de Prinse Weide c.q. Prinsenweier neergestorte P38J is niet bekend of er wrakdelen en boordmunitie in de ondergrond aanwezig zijn.

4. Aanbeveling

Het lijkt ons niet doelmatig om binnen de gemeente Nuenen op een bepaalde locatie een opsporingsactie uit te laten voeren.

Indien tijdens werkzaamheden explosieven worden aangetroffen, verzoek ik u deze via de politie te melden aan het EOCL te Culemborg.

Voor de locaties van de in de conclusie vernoemde neergestorte vliegtuigen adviseer ik u om voor verder advies contact op te nemen met de stafofficier vliegtuigbergingen van het Logistiek Centrum van de Koninklijke Luchtmacht, Postbus 77, 4630 AB Hoogerheide.

DE COMMANDANT VAN DE
EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENST

W.F.A. Schurgers
majoor

DE PROJECTMANAGER OPSPOREN

A.H. Meijers
kapitein (Senior-OCE deskundige)